

RELAȚIILE COMERCIALE ALE OLTENIEI CU TRANSILVANIA DIN SECOLUL AL XIII-LEA PÂNĂ LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA

dr. Vasile Cărăbiș

Relațiile comerciale ale Olteniei cu Transilvania sunt atestate, documentar, încă din secolul al XIII-lea prin diploma din 1247, când voievodul Litovoi și frații săi stăpânesc și Țara Hațegului. Sub raportul economic, în diplomă se înregistrează, printre altele, și pescăriile (pescationes) de la Dunăre și eleșteele (piscinae) de la Celei, din venitul cărora regele Ungariei își oprea jumătate¹. Pescuitul de la Dunăre cât și eleșteele de la Celeiul Romanatului constituiau un factor economic important, de care regele ungar nu putea face abstracție fiind direct interesat pe dată ce își oprea jumătate din venituri. Regele Bela al IV-lea pomenește în diplomă de “sarea ce le-am îngăduit” s-o ducă în chip îndestulător spre folosirea țării Litua, extrasă “din orice ocnă din Transilvania de unde vor putea mai ușor să o scoată”. De asemenea se menționează “banii care vor umbla acolo” (țara voievodului Litovoi)².

Prin Țara Severinului erau relațiile între Oltenia de apus și Banat.

În secolele XIV-XV, Țara Românească era orientată în privința economică spre Ardeal dar și spre Dunăre. Dovadă cu Ardealul este așezarea capitalelor țării în regiunea pe drumurile ce mergeau spre Ardeal (Argeș, Câmpulung, Târgoviște) apoi existența coloniștilor sași în târgurile mai mari. Punctul de trecere în Oltenia al comerțului sibian era la Genune, vama de la Căineni, pa Valea Oltului. Vama de la Genune e cedată de Mircea cel Bătrân mânăstirii Cozia prin actul de la 28 martie 1415, care va fi înnoită de viitorii domni ai Țării Românești³.

Comerțul cu Transilvania, care continuă în toate secolele, se făcea, în primul rând, cu vite (vestite în toată Europa), porci, oi, piei de miei, piei de cerb, brânză, miere și ceară. În schimb, din secolele XV-XVI, se aduceau din Sibiu și Brașov care cu coviltire pentru călătorie, obeze de fier pentru ferecarea carelor, hamuri de cai, căldări, furci, funii, cuie de șindrilă, săpun în bucăți, arcuri, săgeți, scuturi, tolbe, silitră pentru praf de pușcă, arme, instrumente, cuțite, cojoace, cisme, pălării etc.⁴ De aci se vede lipsa meseriilor în orașele noastre. Dacă produse de primă necesitate se importau, cu atât mai mult nu existau meserii de specialitate pentru export. La 1440 se afla la Rm. Vâlcea un Laslău prim meșter (protomeșter) probabil ungar.⁵ În această primă jumătate a secolului al XV-lea la Râmnic se aflau și orășeni nemți: David Has, Kantz, Hanoș care erau desigur, factori importanți ai comerțului.⁶

Piedica ce a izolat Oltenia și Muntenia de Europa centrală era pragul de la Porțile de Fier, care făcea cu neputință trecerea corăbiilor de pe cursul superior al Dunării și le silea să descarce marfa la Belgrad. Însă încă din secolul al XIV-lea se făcea comerț și pe uscat, cu mărfuri de acolo, prin intermediul sașilor.⁷ Muntenia făcea comerț cu Brașovul, iar Oltenia cu Sibiu.

În secolele XIV-XV comerțul între Oltenia și Transilvania cunoaște o amploare, deoarece Transilvania a realizat mari progrese în domeniul economic. Agricultură se dezvoltă în urma destelenirii și defrișării terenurilor, perfecționarea meșteșugurilor și îmbunătățirea tehnicii agricole. O amplă dezvoltare au luat mineritul și meșteșugurile mai cu seamă în Brașov, Sibiu, Cluj, Bistrița. Ca și în Transilvania, în Țara Românească se dezvoltă agricultura, viticultura, creșterea vitelor, cailor, porcilor, păstoritul, pescuitul și albinăritul.⁸

În timpul lui Mircea cel Bătrân mănăstirile, bogate în tot felul de produse, aveau un rol precumpănitor și direct în comerțul exterior. În privilegiul lui Sigismund, regele Ungariei, din 28 octombrie 1419 și 1428, pentru mănăstirile Vodița și Tismana spune că “nimeni să n-aibă voie să împiedice pe omul lor și vitele

lor și ce cumpără și ce vând și pe uscat și pe apă. Și pe unde merg oamenii lor cu vitele lor, în nici un loc să nu plătească vamă, ci să meargă slobod.⁹

Pe la 1433-1436 Vlad Dracul poruncește boierilor olteni să nu bântuie pe cei care vin cu marfă din Ungaria (Transilvania). Oltenia avea legături comerciale exterioare mai ales cu Sibiul.¹⁰

De asemenea Ioan de Hunedoara, la 20 septembrie 1444, dă voie mănăstirii Tismana să facă comerț cu Ungaria, respectiv Transilvania, fără a plăti vamă.¹¹

Iar Mateiaș Corvin, regele Ungariei, dădea la 29 iunie 1473 un privilegiu asemănător călugărilor de la mănăstirea Cozia că “oricând vor vrea și le vor fi lor îndemână, să meargă la părțile regnului (regatului) nostru ale Ardealului să fie slobози, orice vor avea lucruri să aducă pentru hrana lor, adecă bucate și postavuri și alte lucruri de ajuns, care vor fi trebuință și de chiverniseala mănăstirii care s-au zis mai sus, fără de opreală să poată a aduce la locurile lor.”¹²

Mănăstirea Tismana avea ca drept al ei de moștenire vama ce se lua la trecerea mărfurilor peste Dunăre cât și peste Carpați. Vama aceasta era întărită de domni sub numele de vama Calafatului și vama Vâlcanului.

Într-un act din 20 iunie 1505, Radu cel Mare confirmă tariful vamal al vămii de la Genune “la Vadul Oltului”. Vama se va lua pentru “toate mărfurile turcești și ungurești” și “ceară, vite, pește, grâu, făină, din toate cumpărăturile (deci la export, nu la import), din o sută trei”, - “pentru că această vamă este dăruită mai sus zisei mănăstiri de sfânt răposatul și marele străbunic al nostru Io Mircea Voievod”. Vama o va plăti oricine, “chiar și burghermeșterul din Sibiu”. Vameșul n-avea voie să ierte “nici un aspru nimănu” căci se va ține seama de catastiful vămii de la Dunăre. E vorba de marfa de tranzit pentru Ardeal care se aducea de peste Dunăre, cât și de mărfurile ungurești (din Ardeal) ce treceau prin țară dincolo de Dunăre. Vămile pentru comerțul exterior se plăteau în bani și doar într-o mică măsură în natură.

“Și lotrenii - continuă hrisovul - care vor fi negustori și duc cumpărături din țara domniei mele sau de la unguri (din Ardeal) toți lotrenii să plătească vama sfintei mânăstiri pentru că omul care nu va plăti ce se cuvine sfintei mânăstiri, pe unul ca acela să știe că-l voi pune în țepă la vad”.¹³

Iată așadar un document care atestă și participarea vâlcenilor din Valea Lotrului la negoțul cu Sibiul. Subliniem că orașele Severinul, Tg. Jiu, Rm. Vâlcea, cunoscute imediat după întemeierea Țării Românești, sunt așezate în apropierea graniței cu Transilvania, cu care aveau relații comerciale, contribuind la dezvoltarea lor.

X

În secolul al XVI-lea, negustorii din Transilvania, după trecerea Oltului la Căineni, ajungeau la primul popas de la Vâlcea unde erau așezați, în rândul negustorilor, și sași. Pe de altă parte piața Sibiului era foarte des cercetată de negustorii din Rm. Vâlcea.¹⁴ De la Rm. Vâlcea drumul urma cursul Oltului până la Slatina unde se plătea din nou vamă. Radu cel Mare dăruiește vama de la Vadul Slatinei mânăstirii Govora din Vâlcea¹⁵. Pe drumul Oltului la vadul Nicopolei se trecea în Bulgaria apoi în Turcia.

Un drum, înainte de a ajunge la Slatina, se îndrepta către Craiova, “oraș mare împoporat și plin de tot belșugul”.¹⁶ În fața Vidinului era Calafatul unde se lua vama de la mărfurile care treceau prin acest vad al Dunării.

Prin actul din 5 august 1424, Dan al II-lea întărește mânăstirii Tismana vama de la Calafat.¹⁷ Pescăriile Dunării deosebit de bogate și vechi, cunoscute încă de la 1247 aprovizionau cu pește orașul Sibiu, unde îl aduceau țaranii olteni din diferite sate cu carele lor grele pe drumul anevoios al Olteniei în sus, iar din Sibiu se desfăcea și în alte orașe ardeleni.¹⁸ Mânăstirea Tismana deținea bălțile de la Dunăre, din județul Dolj, mânăstirea Bistrița pe cele din județul Romanați, iar Cozia bălțile de la gura Ialomiței.

Un alt drum, care în vremurile vechi a avut o importanță mai mare pentru negoț, e cel care pleca din Hațeg în secolul al XIII-lea, dar mai cu seamă în secolele XIV-XV, ținând direcția râului Jiu prin pasul Vâlcanului ajungea la Tg.Jiu. La Vâlcan se plătea vama pentru mărfurile ce treceau pe aici.¹⁹

Prin hrisovul din 20 iunie 1546, al lui Mircea Ciobanul, se relatează că Dumitru, mare ban al Craiovei, a dat lui Arca din Crasna, 600 de slănini ca să le vândă “în Tg. Jiu la hațegani și la oameni de la țară”.²⁰ Prin acest document ni se relevă legăturile permanente care au existat între românii de dincoace și de dincolo de Carpați și totodată importanța economică a pieții de desfacere a produselor în Tg. Jiu, din moment ce veneau oameni din diferite părți ale Gorjului, până când și din județul Hunedoara. De asemenea, e un indiciu de o mare creștere de porci.

Din județele Gorj și Vâlcea anumite târguri și o serie de sate își transportau produsele în Sibiu, care constituia cea mai mare piață de peste graniță, iar alte sate întrețineau relații comerciale cu Brașovul.²¹

Prin mijlocirea Sibiului făceau comerț cu Oltenia, în primul rând cu Gorjul, și sebeșenii. Prin actul din 12 mai 1529, dat mănăstirii Tismana pentru vama de la Vâlcan, Moise vodă poruncește: “și nici un sebeșan de peste munți, nici din altă parte, ori din care parte va fi, ci ca orice om și acela să-și plătească vama.”²²

Trecerea peste munți se făcea și pe drumuri mai mult sau mai puțin cunoscute. Astfel, într-un act din 5 aprilie 1564-1568 se relevă că locuitorii din satul Sohodol (Gorj) au făcut “acea trecere pe munți de au scos șindrile și scoarbe (bante de fier cu capetele îndoite și ascuțite) și de toate ce le-a trebuit, și “s-au hrănit pe acel drum”.²³

De la Tg. Jiu un drum de negoț mergea spre Turnu Severin, altul spre Craiova-Calafat.

Un schimb oarecare de bunuri materiale se făcea încă din vremuri vechi între Banat și Oltenia, mai cu seamă începând din secolul al XV-lea.

Drumul principal venea de la Timișoara la Lugoj, Caransebeș, Orșova, Oltenia.

Din Transilvania toate drumurile plecau din preajma marilor centre comerciale săsești sau a unor târguri mai mici ardelen. Trecând Carpații urmau cursul firesc al râurilor și al văilor care toate duceau la Dunăre și de acolo la Mare.²⁴

Fertilitatea deosebită a pământului Olteniei și bogăția în animale au favorizat comerțul acestei provincii cu Transilvania și Banatul. De asemenea, o cauză care a favorizat comerțul Țării Românești și Moldovei cu Transilvania, a fost stăpânirea de moșii în această provincie, date ca feude de regii Ungariei voievozilor români, începând cu Vlaicu Vodă și până la C.Brâncoveanu, ba chiar și boierii aveau moșii. Pe proprietățile mânăstirii Cozia, în prima jumătate a secolului al XVI-lea se atestă un negoț activ cu pește, fructe și zarzavaturi pentru care nu era nimeni scutit de vamă.²⁵ În aceeași perioadă, privitor la exportul de lână la Brașov, Dumitru și Voicu din Rm. Vâlcea se angajau să aducă brașovenilor 40 de măji de lână cu 8^{1/2} florini maja, iar Iacov și Voicu din același oraș de pe Olt se angajau să aducă brașovenilor Matei și Andraș o sută de măji de lână cu opt florini și 12 aspri maja.²⁶

Dezvoltarea continuă a agriculturii și producției meșteșugărești locale din ultimele decenii ale secolului al XV-lea, au contribuit în mare măsură la dezvoltarea unui comerț intens pe plan intern și extern. Începând din a doua jumătate a secolului al XVI-lea se întărește dominația otomană care a influențat în bună parte economia țărilor române.

În Transilvania se exportau mai multe vite și piei și de acolo se importau fabricate din piei. Craiova în acea perioadă concentra aproape întreaga activitate comercială a Olteniei.

La 22 aprilie 1564 Petru cel Tânăr voievod scria brașovenilor: “în țara noastră se găesc de toate, avem de toate și nu cerem nimic de la voi”.²⁷

Datorită dominației otomane comerțul extern suferă oarecare schimbare. Produsele românești în cea mai mare parte iau drumul Constantinopolului. În orașele țărilor românești au loc bâlciuri anuale și târguri săptămânale la care veneau și negustori străini cu mărfurile lor. În Oltenia erau anumite bâlciuri și nedeile cu vechime multiseculară. La bâlciul de la Polovragi, însoțit și de nedeie, venea lume din Gorj, Vâlcea, Sibiu, Brașov, Pitești etc. Durata bâlciului era de la 20 iulie până la 1 august. La acest bâlci se ajungea și la căsătorii între tineri prin “fugă”. De aici și expresia “căsătorie ca la Polovragi”²⁸. La bâlciurile mari, cum era cel de la Râureni în județul Vâlcea se aduceau și mărfuri străine.

La bâlciul de la Râureni veneau carele cu buți de vin și țuică, pe Drumul Buților și Drumul Beutului, băuturi mult căutate de ardeleni. La bâlciul de la 14 octombrie din Râmnic se vindeau mărfuri aduse din Lipsca și Sibiu.²⁹ La Turnu Severin se ținea un bâlci de la 10-15 august cu diferite mărfuri și vite, la care veneau mulți bănățeni. Din Mehedinți prin vamă se exporta lână, piei sau cereale, rapiță, colțare, doage de stejar, tutun românesc³⁰.

În secolele XIV-XVI schimburile de mărfuri dintre Țara Românească și Transilvania s-au făcut în cea mai mare parte prin mijlocirea celor două mari centre meșteșugărești și comerciale: Brașovul și Sibiu. Sibiu prin așezarea lui geografică aproape în exclusivitate făcea comerț cu Oltenia.

Craiova dezvoltându-se în secolele XV-XVI, datorită marii și puternicei familii a Craioveștilor, avea relații comerciale în primul rând cu Sibiu. De asemenea comerțul Olteniei cu Sibiu trebuie legat și de dezvoltarea meșteșugurilor și negoțului sibian cât și de creșterea populației sale în secolele XV-XVI, ceea ce explică cererea crescândă de alimente și materie primă de pe piața sibiană.³¹

Relevăm că albinăritul, ramură veche a economiei românești, cunoaște o dezvoltare remarcabilă în cursul secolului al XVI-lea, îndeosebi pe domeniile mănăstirești și boierești, precum și în satele de moșneni, care alcătuiau populația majoritară a județelor de munte.

Mănăstirea Tismana exporta în Transilvania mari cantități de miere și ceară, după cum și vite și pește.³²

Trebuie relevat că peștele a constituit o mare bogăție a Țării Românești în evul mediu. Domnia, boierii, mănăstirile aveau bălțile lor din care se scoteau mari cantități de pește pentru consum și vânzare. De asemenea, pieile de animale sălbatice aveau mari centre în Transilvania. La 9 iunie 1513 Vladislav, regele Ungariei, poruncește dregătorilor de la Turnu Roșu să nu mai împiedice pe negustorii din sudul Carpaților de a aduce în Ardeal piei, mai ales de animale sălbatice.³³ Intensificarea comerțului între Oltenia și Sibiu se datorește faptului că pentru negustorii dintr-o serie de târguri și sate din Oltenia, Sibiu constituia cea mai avantajoasă piață externă pentru desfacerea produselor naturale ale acestei regiuni și pentru cumpărarea articolelor meșteșugărești.³⁴

Boierimea, mănăstirile și târgoveții mai înstăriți cumpărau produsele din import mai scumpe, în special apusene: stofe, obiecte de îmbrăcăminte, arme etc., dar orașenii mai săraci și mai ales țărănimea nu putea cumpăra decât stofe mai slabe, pânzeturi, unelte, obiecte casnice etc., adică acele obiecte mai ieftine, de obicei ardelen, cunoscute sub numele de mărunțișuri.³⁵

În Oltenia se pomenește rar de Turnu Severin ca ultim punct al hotarului țării la apus, însă singurul oraș care întreținea comerțul permanent cu Sibiu și Brașovul era Râmnicu Vâlcea, favorizat de așezarea lui geografică. Pe la 1500 Ștefan judele Brașovului, era prieten al vestiților Craiovești.³⁶ Din Oltenia veneau turme de oi în munți până la Miercurea Ciucului, purtându-se comerț cu ele. Odată s-au făcut plângeri pentru 5000 de oi și o sută de cai furați.³⁷ Aceste ținuturi din Oltenia aveau particularitățile lor economice. Sibienii lărgeau și aveau grijă să fie în bună stare calea Turnu Roșu,

având legături statornice cu Râmnicu Vâlcea, iar banul Olteniei era persoana către care, în primul rând erau îndreptați ochii sașilor.³⁸

În această perioadă Ardealul era sărăcit și tulburat. Mulți greci veneau la noi pentru a face comerț cu Ardealul. Românii în cele din urmă se uneau cu ei. Sibiienii însă au luat măsuri contra acestui comerț greco - românesc, care li se părea că le-ar amenința inițiativa și le-ar primejdiu câștigul.³⁹

Cu toată pătrunderea negustorilor levantini în Transilvania, legăturile acestei provincii rămân tot cu Țara Românească și cu Moldova. Necesitatea acestor tradiționale și firești legături între cele trei țări românești și-a găsit expunerea realității de totdeauna în cuvintele marelui vornic muntean Stănilă, care scrie brașovenilor la începutul anilor 1558: ”știți bine că fără noi, voi nu puteți fi, și țara voastră, Țara Bârsei, fără țara noastră nu poate”.⁴⁰

În secolul al XVII-lea Oltenia ducea o viață deosebită mult mai sărăcăcioasă decât a Munteniei. Colțul din Ardeal căruia îi corespunde Sibiul însuși abia își mai ținea socotelile sumare, aproape fără interes comercial sau politic.⁴¹

Oraș vechi era numai Rm. Vâlcea care avea încă pe la 1550 străini de cei vechi, precum e Sandot negustorul, care făcea comerț cu Brașovul.

Râmnicu Vâlcea avea o mică populație catolică, dar ea nu mai juca nici un rol. Comerțul local cu Sibiul nu se ridica mai sus de cumpărături de mărunțișuri. În aceste vremuri, astfel fiind situația, se simțea nevoia altui centru comercial pentru regiunile Jiului de Sus în care era și boierimea bogată, crescând mai ales porci pentru vânzarea lor peste graniță.⁴² Craiova de-abia pe la 1650 e menționată de un misionar că aci se ținea târg în fiecare vinere, unde veneau oameni “din pământurile vecine și negustori de tot neamul”.⁴³ La Caracal se făcea târg în fiecare miercuri și veneau feluriți negustori catolici (din Ardeal), schismatici și turci pentru tot felul de mărfuri, dar mai ales de vite. Baia de Aramă trăia izolată și Cernețiul era un simplu sat.⁴⁴

Față de rigorile dispozițiilor vamale, negustorii adeseori ocoleau punctele de trecere, mergând pe drumuri lăturalnice, scăpând în felul acesta de plata vămii. Pentru aceștia, când erau prinși de oamenii vămii, se prevedea confiscarea mărfurilor în folosul visteriei și a celor care îi prindeau.⁴⁵

Consemnăm că exportul de grâne în Transilvania se făcea mai ales în vremuri de secetă din această provincie. Se întâmplă însă, evident ca atunci când seceta bântuia în Oltenia și Muntenia să se aducă grâu din Transilvania și bineînțeles dacă nu era și ea atinsă de secetă. Anii de secetă sunt pomeniți în documente ca o mare calamitate. Documentele amintesc de foametea "rea" când oamenii și-au vândut ocinile, alții și-au vândut copiii la turci, iar unii au murit pe drumuri, cum s-a petrecut în satul Bălești-Jiu(din jud.Gorj).⁴⁶

X

În secolul al XVII-lea alături de comerțul cu imperiul otoman, se continuau legăturile tradiționale cu Transilvania. Comerțul cu grâu avea un caracter oarecum întâmplător, el făcându-se dintr-o parte în alta, după situația recoltelor.

În ceea ce privește vitele ele se trimiteau în Transilvania, dar se întâmpla și contrariul, îndeosebi atunci când era vorba de vite de rasă pentru gospodăriile boierești sau de necesități urgente de aprovizionare a Porții. În afară de vite, de piei și de blănuri - îndeosebi blănuri de jder - se exporta în Transilvania pește, sare, vin, lână, talpă și se aduceau în schimb unelte agricole și meșteșugărești, postav, articole de îmbrăcăminte și încălțăminte, metal brut și obiecte de metal, cuie de șindrilă etc. Între negustorii dintre cele două părți ale munților se stabileau și asocieri în vederea activității comerciale. Mulți dintre ei se așezau într-o parte sau alta pentru o perioadă de timp, uneori chiar definitiv. Iar comerțul de tranzit se continua.⁴⁷

În secolul al XVIII-lea, piața internă, care servește drept bază de aprovizionare a comerțului extern, continuă să cunoască cele două forme ale comerțului: permanent și periodic. Comerțul periodic își avea centrul principal în cadrul orașului în Târgu de afară. Un astfel de “târg de afară” e cunoscut la Cerneți în Mehedinți.⁴⁸ La Cerneți veneau desigur și români transilvăneni și bănățeni.

În secolul al XVII-lea se constată înmulțirea târgurilor săptămânale la sate pe moșii boierești și mai ales mănăstirești. La Craiova se ținea bâlci de la 15 august până la 8 septembrie, la care veneau și negustori din alte părți cu tot felul de mărfuri. Ca locuință aveau un han al mănăstirii Hurez.⁴⁹ Negustorii străini aveau permisiunea de a veni la bâlciurile mari, care se țineau în diferite centre urbane sau rurale unde puteau să-și vândă mărfurile pe care le aduceau numai cu “ridicata” și nu cu “mărunțișul”. Ei trebuiau să procedeze la fel și când voiau să cumpere anumite mărfuri.⁵⁰

Pentru intensificarea comerțului cu Transilvania, în Oltenia, sub stăpânire austriacă, drumul de pe Valea Oltului, practicabil până atunci numai cu calul, a fost lărgit și amenajat pentru transportul cu carele de la Căineni până la Râmnic. De asemenea, lucrări de lărgire au fost întreprinse și la drumul de pe valea Jiului între Târgu-Jiu și Vâlcan.⁵¹ În afară de aceste drumuri principale de vamă, au existat și drumuri și poteci pe care mărfurile erau transportate, cât și drumuri clandestine numite de popor prin “vama cucului”. Legăturile dintre olteni și transilvăneni s-au făcut peste Carpați pe drumuri de căruțe, pe drumuri de cal sau pe picioare, drumuri pentru urcatul sau coborâtul turmelor, drumuri de plai care urcă prin pădure pe coastele sau spinările munților. Munții Olteniei sunt cei mai habitabili din toți munții pământului românesc. Au fost odinioară plini de viață românească. În ei suie, coboară și se încrucișează cele mai numeroase și mai bătrâne drumuri de transhumanță.

Pe culmile carpatice ale Olteniei a fost cea mai densă populație de păstori și turme. În acești munți se țineau și se țin încă cele mai multe nedei, pentru ale căror târguri veneau români de pe ambele versante montane să-și vândă și să-și cumpere mărfuri specifice muntelui.⁵²

Aici în Oltenia subcarpatică, datorită condițiilor geografice și climatice mai prielnice a fost posibil să se dezvolte o mai bogată viață politică organizată românească. Era firesc deci că tot aci a fost și cea mai strânsă legătură cu românii din Transilvania. Drumurile carpatice oltene erau trecute de la nord la sud și de la sud la nord de români în primul rând de interes economic. Harta Olteniei din 1722 a lui Frederick Schwanz von Springfels a însemnat și drumul care din dreptul mănăstirii Bistrița (Vâlcea) suie pe o culme pe valea Lotrului, spre a se uni la nord cu Voineasa cu acela care prin Piatra Albă suie la Poiana. A însemnat și drumul de la Motru, Cloșani, Cerna, Muntele Țarcu până la Caransebeș, de asemenea a notat drumul de la Podenii Mehedințului care trece pe la "Suliți" în valea Cernei aproape de Băile Herculane de unde duce la Mehadia.⁵³ Sunt încă atâtea drumuri populare care legau Oltenia de Transilvania. Polovragii își au drumul lor pe plai de asemenea Dobrița Gorjului pe plaiul Dobriței, iar Tismana are drumul ei de transumanță de la mănăstire până la "Scoc" la întreita întâlnire de izvoare: Cerna, Motru-Jiul.⁵⁴

Populația satelor bănățene dinspre Caransebeș, a celor hațegane și a celor "din Marginea" Sibiului se întâlnea cu populația satelor nord-mehedințene, gorjene și vâlcene, cum am mai relatat, la nedeile sau "târgurile" care se țineau pe culmile munților. Era o moară pe pâ râul Lăpușnic. Muntele era plin de turme și măcinau acolo pe loc.⁵⁵

Regiunile locuite de români, Oltenia și Banatul cu sudul Transilvaniei până la Olt, sunt regiuni care reprezintă o unitate neîntreruptă geografico-istorică.

X

Așadar legăturile de orice natură, mai cu seamă dintre Oltenia de nord cu Transilvania de sud, au fost determinate de căile de comunicație de peste Carpați. O deosebită dezvoltare a relațiilor economice cu Transilvania, în primul rând cu marile centre Sibiul și Brașovul, a fost în timpul ocupației austriece, când s-au întrerupt relațiile cu Turcia.

Comerțul acestor centre importante era practicat îndeosebi de așa zisele “companii de comerț levantin” înființate în secolul al XVII-lea.⁵⁶

Anexarea Olteniei de către Austria în 1718, a adus o stare înfloritoare în special companiei de negoț din Sibiu. Atunci s-au umplut multe așezări de companiști: Râmnicul, Craiova și alte multe așezări din Oltenia.⁵⁷

Extinderea legăturilor economice dintre Oltenia și Transilvania își vor pierde din intensitate după pacea de la Belgrad din 1739. În perioada războiului dintre turci și ruși din 1768-1774 legăturile se largesc din nou. Prin tratatul de la Kuciuk-Kainargi din 1774 s-a readus turcilor dreptul de “cumpărătură cu prioritate”.⁵⁸

În timpul stăpânirii austriece, pe lângă îngrijirea drumurilor, vămile sunt organizate în mod strict, alegându-se cu grijă vameși, cu excluderea localnicilor, uneori numai din rândul germanilor care cunoșteau limbile de circulație și numai pentru unele puncte de vamă se foloseau ardelenii și grecii.⁵⁹

Stațiunile vamale fuseseră conduse de români până în 1719. Între 1718-1739 vama de la Vâlcan cu filialele sale de la Novaci și Baia de Aramă erau conduse de câte un vameș ajutat de un călăraș, iar paza liniilor vamale de munte erau încredințate plăieșilor.⁶⁰ Vameșul șef al tuturor vămilor din Oltenia își avea sediul la Craiova.⁶¹

Pentru a se orienta cât mai mult comerțul Olteniei către Transilvania au fost prohibite unele produse din Muntenia, iar

negoțul de vinuri supus la taxe mari.⁶² În același mod a fost oprit și importul.

În Oltenia se puteau desface diverse produse manufacturate și mai ales se adunau pentru a fi trecute peste munți, materiale prime necesare industriei în plină dezvoltare. Mărfurile care se aduceau pentru desfacere pe piața Craiovei și care erau apoi trecute în alte centre destul de variate, se compuneau atât din bunuri de larg consum necesare populației, cât și din manufacturi de lux cerute de boierime și în genere de oameni cu posibilități mai largi de viață.⁶³

Nu trebuie pierdut din vedere că boierimea olteană era atrasă tot mai mult de puternica influență apuseană. Astfel se importa pe piețele Olteniei o serie de diverse mărfuri care denotă un accentuat rafinament și nivel de civilizație.⁶⁴

În decada a patra a secolului XVIII, o companie grecească cu reședința principală la Târgu-Jiu în relații permanente cu cea din Sibiu, importa din acest oraș transilvan clopote de biserici și anumite unelte din metale.⁶⁵

În Oltenia, mai cu seamă în județele de munte, erau cunoscute frumoasele lăzi “de Sibiu” și “de Brașov” care au înzestrat încăperile principale ale caselor țărănești până în primele decenii ale secolului XX.

Pe plan larg se făcea comerț cu Sibiul, Craiova, Giurgiul și Slatina. În acest comerț pare să fi fost interesați un mare număr de negustori brașoveni, sași sau români din Schei. Astfel e de semnalat un Scheipner, un Petru (Bibosu), Radu Pracup, Petcu (Șetraru), “Jupân Crestel”, “popa Statie”, Grid, Radu Iorga etc. Negoțul se făcea în dublu sens: de la Brașov la Craiova se duceau mărfuri de brașovenie, iar de la Craiova la Brașov se aduceau mărfuri de țară. La Craiova se aduceau mari cantități de tutun, mătase, cipcă (dantelă), zahăr, ulei de rosmarin, fachiol, sticlă, bumbac etc. Din Oltenia plecau mari cantități de lână.⁶⁶

Un loc important în relațiile dintre Oltenia și Transilvania îl deținea comerțul cu vinuri. Comerțul cu vin se făcea nu numai cu

produsele viilor proprii ci și cu vin procurat de la alți podgoreni. De asemenea se vindea rachiu (țuică) din propriile pometuri sau îl cumpărau de la producători pentru a-l specula.⁶⁷

Dintre negustorii de vază cu afaceri mai întinse e Hagi Ioan Pop, de origine din Brașov sau Sebur, care se găsește și ca staroste al negustorilor craioveni, ceea ce înseamnă că el obținuse prin vechime indigenatul în Țara Românească.⁶⁸ Hagi Ioan Pop se găsea în legătură de negoț cu Hagi Ioan Grecul din Brașov. Prin intermediul acestuia, lui Hagi Ioan Pop i se trimitea de către casa de negoț Dan din Brașov, “în comision” mărfuri provenite din mai multe centre din Europa apuseană după cum urmează, în ianuarie 1772 mărfuri din Graz; cuțite, piepteni, brice de ras, drâmbe, copce, tablă de aramă, inele, foarfeci, ținte galbene, coase, lacăte, “lingurițe de cafea”, sfeșnice, ace cu gămălie, cadelnițe, triplic basmale, “carton” (un fel de pânză), fețe de plapumă, “mănuși clasirt”, coloniale: nucușoară, scorțișoară, “candel alb”, “zahăr fain”, “detomelis”, cafea, “chiper”, camfor, sticle, balsam, lămâi, apoi hârtie, ceară roșie, “cărți franțuzești”. Tot din Brașov se expediau la Craiova mărfuri de la Triest și de la Beci (Viena). Pe lângă coloniale se trimitea de asemenea orez și “botile de orez”, o băutură foarte prețuită în epocă.⁶⁹

Hagi Constantin Pop marele negustor atât de strălucit, legat pe plan multiplu de viața economică și culturală a țării române, și-a început cariera la Craiova și continuă negoțul la Sibiu cu firma socrului său Hagi Petru Luca.⁷⁰ Un asociat al lui Hagi Constantin Pop era fratele său Sandu Pop negustor “brașovean” cu afaceri la Craiova; și mai era tovarăș și cu negustorul brașovean Anastase Economu.⁷¹ Un întins negoț l-au făcut în Oltenia, mai ales la Craiova, frații Constantin și Nicolae Nicolau, cunoscuți și sub numele de Ciolacu. Erau fiii negustorului brașovean Nicola Nicolau o veche familie de negustori din sudul Dunării.⁷² Constantin Nicolau apare cu prăvălia la Craiova înainte de 1786, având ca angajat pentru câțva timp pe brașoveanul Drăghici Nicola. Nicolae Nicolau, cel de-al doilea frate își avea prăvălia la Târgu-Jiu.⁷³

Acesta trimitea fratelui său Constantin Nicolau la Brașov: fier, slănină, cuie de laț, “mițe”, cuie de șatră.⁷⁴ Costache Nicolau cu reședința la Brașov, având prăvălia la Craiova, trimitea aici marfă de Veneția: șorturi albe și negre, grante negre, cu sârmă, rubin roșu, sărărică, puf, trandafir “de mijloc”, mărgelile roșii, confeturi etc., marfă de Viena: cuțite cu “hârtie” roșie etc.; brașovene: hârtie de Făgăraș, cuțite muieresti, găitane etc.⁷⁵ Pe la 1799 Constantin Nicolau duce relații de negustorie la Craiova, Târgu-Jiu și Râmnicu Vâlcea.⁷⁶ În ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea printre marii negustori români din Sibiu, trebuie amintit Ioan Marcu care făcea comerț intens cu orașele Olteniei, în primul rând cu Craiova și Râmnic. De la el veneau mărfuri vieneze și italiene, dintre care consemnăm: lingurițe de cositor, umbrele, batiste, ciorapi, mori de cafea și piper, atlas (stofă de mătase fină), cufere, borcane pentru dulceață, arsenic galben, vitriol, beteală pentru brodat, inele cu piatră, candelile de cositor, cuțite de masă, pedagogii, calendare, octoihuri, psaltiri, cort pentru ploaie, smochine, lămâi, măslin, tămâie, piper, cafea de Martinica, zahăr rafinat, migdale, sticle cu rozol, sticle cu balsam, pistoale, flinte pentru vânătoare.⁷⁷ După 1784 Ioan Marcu da faliment. În locul său se ridică Monicati Șafranu - grec. Într-o scrisoare a acestuia către Panu și Ioan Hristodul din Veneția arată că falimentul lui Ioan Marcu este îngrozitor și cu mare lipsă de bani în “masă și fără mărfuri”. În faliment se află numai “caii pictați pe pereți”.⁷⁸

De altfel relevăm că din cauza războiului austro-ruso-turc (1787-1792) granița fiind închisă, se remarcă o piedică serioasă în relațiile comerciale dintre Oltenia și Transilvania.⁷⁹

Ca țară de margine Oltenia era destinată să mijlocească între stăpânirile cu care se învecina, între lumea ungaro-germană de la nord și lumea balcanico-turcească de la sud. Trebuie subliniat că cu toate dificultățile impuse adeseori de factorii politici în exercitarea comerțului, comunitatea de viață de pe cele două versante ale Carpaților niciodată nu a fost întreruptă.

Schimburi neconținute s-au produs dintr-o parte în alta. Rude, prieteni păstori cu turmele lor, fugari, emigranți, meșteșugari, negustori, treceau dintr-o parte în alta, dar mai ales din Transilvania în Oltenia. Negustorii olteni au avut de suferit din partea negustorilor “străini din Transilvania”, greci, bulgari etc. “Sudiții” aceștia ai Austriei, care de la o vreme vor umple țara, erau o nouă greutate pusă în calea dezvoltării comerțului băștinașilor olteni. Sudiții erau scutiți de orice fel de impozite sau dări, precum și de taxele care se plăteau la intrare în orașe, iar pământeni plăteau taxe vamale mărite și diferite dări interne. În afară de acestea mai erau expuși și la abuzurile sau vexațiunile funcționarilor administrației fanariote.⁸⁰ În astfel de condițiuni negustorii olteni n-au ajuns la izolare, la ieșire din circuit, ci, dimpotrivă, apropiindu-se de negustorii străini, au știut și au putut, în bună parte, cu o putere de persuasiune neobișnuită, nu numai să-i apropie și să-i folosească, dar să-i și facă să simtă ca ei. Unor astfel de împrejurări se datorește faptul că pe ctitoriile negustorești din Oltenia întâlnim și mulți negustori străini.⁸¹ Relevăm că în secolul XVIII și în primele două decenii ale secolului XIX, Oltenia e invadată de negustori sudiți, austrieci și de negustori greci protejați. Așadar, puterea de asimilare și de rezistență a negustorilor olteni slăbește. Astfel la Craiova pe vremea lui Caragea vodă erau 40 prăvălii de băcănii. La 1823 nu se mai găseau decât 11.⁸² Grecii deveniseră uzurpatorii existenței materiale românești.

Între anii 1799-1805 din cauza nesiguranței create de incursiunile lui Pasvan Oglu aflat în vecinătatea Olteniei, peste Dunăre, cea mai mare parte dintre negustorii brașoveni nu și-au mai putut trimite mărfurile la Craiova și acei care aveau bolte (prăvălii) le-au lichidat. Alți negustori care făceau negoț cu brașovenii au plecat în alte părți unii dintre ei chiar la Brașov, cerând să fie primiți în rândul sudiților. Își motivau cererea că au negustorit mărfuri brașovene și au adus “haznă” (folos) vămii împărătești.

După revenirea la normal, mărfurile de Brașov și negustorii s-au reîntors la Craiova și-n alte centre oltene.⁸³

X

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului următor, comerțul dintre Oltenia și Transilvania iarăși suferă din cauza războaielor napoleoniene. Astfel, la 9 martie 1797, Manicati Șafranu din Sibiu scrie lui Teodor Rudolf din Brașov că a expediat la Craiova polița sa de 250 groși asupra lui Constantin Paraschiv din acest oraș. Îi mai scrie că “poate va avea noroc să se vândă și ceara din Veneția (la Craiova), deși acolo (la Veneția), este multă larmă și zăpăceală, din cauza blestematului război al francezilor”.⁸⁴ La Craiova în acest timp “bântuie un chesat (criză de afaceri, lipsă de vânzare) mare și este o criză de monede, după cum bântuie în întreaga lume”. Negustorii din Craiova de-abia așteaptă să pună mâna pe marfa venețiană, știind că în anul 1797 cu mare greutate se va aduce marfă din Veneția deoarece regiunea acestui oraș “este teatrul de război, iar marea Veneției până la Triest este plină de corăbii corsare și multă lume refugiată”.⁸⁵

La Sibiu e mare lipsă de bani. Zahărul, cafeaua, ceara n-au căutare. Mai înainte la fiecare târg săptămânal se vindea marfă de 500 galbeni, “iar acum numai de 50”. “E mare nenorocire”.⁸⁶ Marele negustor N.D. Paciurea scrie lui Hagi Nicolaie din Craiova că “aici” (la Sibiu) nu se știe “că în acești ani numai unul la o mie a câștigat.”⁸⁷ N.D. Paciurea, la 4/16 ianuarie 1813, scrie lui Ianuș din Craiova că “Aici (Sibiu) este mare nenorocire. De s-or face odată pacea generală.”⁸⁸ Negustorii olteni care aveau relații comerciale cu Transilvania în mod firesc sufereau și ei. Lipsa mărfurilor ardelenese se simțea pe piețele oltene. Tot N.D. Paciurea, în februarie 1813, scrie lui Dimitrie Mavrodi din Craiova că la Sibiu lemnele și mâncarea s-au scumpit iar afacerile “tufă”, din care cauză “se vor prăpădi”. Însă “Alah silamet versîn” (Dumnezeu să dea sănătate).⁸⁹ Într-o scrisoare din martie 1813, N.D. Paciurea îi face cunoscut lui Hagi Ianuș din Craiova, că “anul trecut” negustorii (din Sibiu) au câștigat ceva cu negoțul cu piei de iepure însă nu se știe dacă și

anul acesta vor avea câștig deoarece “blănarii au doborât pe toți crăișorii îndrăznețului Napoleon”⁹⁰.

În 1813, N.D. Paciurea din Sibiu făcea comerț la Craiova și Râmnicu - Vâlcea cu untură, unt, murături, piulițe cu pisălog, coase, în cantități mari, miere și postavuri și primea de la Craiova struguri, untură de iepure, cașcavaluri, grăsimi de capră, lână, untdelemn, săpun, măslină stafide, etc.⁹¹ Același N.D. Paciurea, la sfârșitul lui martie 1813 îi scrie lui Hagi Ianuș la Craiova că “vești bune cu privire la Napoleon sunt foarte multe”, dar n-au fost traduse în limba greacă spre a fi trimise și la Craiova.⁹² Orice înfrângere a lui Napoleon, pentru negustorii din Transilvania constituia o “veste bună”. Criza economică din Transilvania, ca de altfel, în întreaga Austrie, era resimțită și în Oltenia și Muntenia, unde bântuia și ciuma. De la Craiova se transporta lână la Sibiu, dar n-avea căutare și se vindea pe datorie. “Meșterii sunt săraci și nenorociți”⁹³. La 30 octombrie 1813, N.D. Paciurea îi scrie lui Andrei Papazoglu din Câmpina că “mare nenorocire bântuie asupra tuturor negustorilor”. Dar mersul războiului este în favoarea Austriei. “Chiar Napoleon a pierdut pescaliile (nu mai știe cum să iese din încurcătură) și fuge ca un fermecat.” “Speră (Paciurea) că peste puțin timp va fi nimicit, deoarece este bogat în foamete, ciumă și dezinterie.” Dorește lui Napoleon să-i meargă și “mai rău”⁹⁴. Iată, așadar, cum erau oglindite războaiele lui Napoleon în corespondența negustorilor români din Transilvania. Stagnarea comerțului și lipsa de bani au avut repercursiuni asupra întregii populații.

Menționăm că mulți negustori din Craiova aveau relații comerciale cu Budapesta și Viena.⁹⁵ Marfa olteană care mergea de la Sibiu la Budapesta și Viena era transportată, de obicei, de vestiții căruțași din Zărnești (Brașov). Aceștia mergeau în Germania, Austria, Italia și în Balcani până la Constantinopol.⁹⁶

Sfârșitul războaielor napoleoniene înviorează iarăși comerțul cu Transilvania. Mai târziu acțiuni prețioase se remarcă în

îngrijirea drumurilor interne și a drumurilor de legătură cu Transilvania.

Un proiect care a trezit un viu interes a fost al navigației Jiului, Oltului, Argeșului, Ialomiței și Prahovei. O preocupare deosebită se acordă punctelor de graniță și punctelor de comunicație cu Transilvania și Banatul: Vârciorova, Vâlcan, Căineni, Dragoslavele, unde funcționau pichete de frontieră pentru transportarea mărfurilor, pentru că “toate s-au pomenit din vremuri vechi”⁹⁷. Dacă vechiul proiect al navigației menționatei râuri, nu s-a realizat, rămâne valabil viitorului care nu exclude această realizare.

Note

¹ *Documente privind istoria României*, veacul XIII-XV, B, Țara Românească, București, 1951, p. 2.

² Ibidem

³ Ibidem, p. 68.

⁴ P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, 1944, p.p. 93, 97.

⁵ Doc. B. XIII-XV, p. 107.

⁶ Ibidem, p. 82.

⁷ P.P. Panaitescu, op. cit., p. 92.

⁸ Radu Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul (secolele XIV - XVI)*, 1965, p.p. 15, 16.

⁹ Doc. B. XIII-XV, p.p. 74-89

¹⁰ I. Bogdan, *Relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Ungaria în sec. XV-XVI*, 1902, p.p. 88-89.

¹¹ Doc. B. XIII-XV, p.p. 114-115.

¹² Ibidem, p. 150

¹³ P.P. Panaitescu, op. cit., p.p. 100-101.

¹⁴ St. Meteș, *Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Ardealul până în secolul XVIII*, 1921, p. 22.

¹⁵ Ibidem, p. 23.

¹⁶ Ibidem, p. 24.

¹⁷ Doc. B. XIII-XV, p. 79.

¹⁸ St. Meteș, op. cit. p. 25.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Doc. B. XIII, vol. II, p.p. 335-342.

- ²¹ Radu Manolescu, *Relațiile comerciale al Țării Românești cu Sibiu la începutul veacului al XVI-lea*, în “Analele Universității <<C.I. Parhon>>” București nr. 5 (1956), p.p. 228, 252.
- ²² Doc. B. XVI, vol. II, p.p. 64, 65.
- ²³ Ibidem, vol. III, p. p. 188-189, 144-145.
- ²⁴ St. Meteș, op. cit., p. 26.
- ²⁵ Doc. B. XVI, vol. I, p.p. 24-26; Ibidem vol. II, p. 172.
- ²⁶ Radu Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei în sec. XIV - XVI*, p. 122.
- ²⁷ Hurmuzaki, XI, p.p. 281, 582.
- ²⁸ V. Cărăbiș, *Bălciurile și târgurile din Oltenia în sec. XIX*; “Historica” II (1971), Craiova, p. 145.
- ²⁹ Ibidem, p. 149.
- ³⁰ Ion Ionescu de la Brad, *Agricultura română din județul Mehedinți, 1864*, p. 724.
- ³¹ Radu Manolescu, *Relațiile comerciale al Țării Românești cu Sibiu la începutul veacului al XVI-lea*, în “Analele Universității <<C.I. Parhon>>”, nr. 1 (1956), p. 214.
- ³² Istoria României, II, p. 829.
- ³³ Hurmuzaki, XV, 1, nr. 306, p.p. 224-225.
- ³⁴ Radu Manolescu, l. Cit., p. 228.
- ³⁵ Ibidem, p. 237.
- ³⁶ N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, I, 1925, p. 168.
- ³⁷ Ibidem, p. 198.
- ³⁸ Ibidem, p. 199.
- ³⁹ Ibidem, p. 201.
- ⁴⁰ I. Bogdan, *Documente și regeste privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Ungaria în sec. XV-XVI*, 1902, p. 234.
- ⁴¹ N. Iorga, op. cit., p. 279.
- ⁴² Ibidem, p. 280.
- ⁴³ Ibidem, p. 281.
- ⁴⁴ Ibidem, p.p. 291-292.
- ⁴⁵ Lia Lehr, *Comerțul Țării Românești și Moldovii în sec. XV - XVIII*, în “Studii și materiale de istorie medie”, vol. IV, 1960, p. 244.
- ⁴⁶ Doc. B. XVI, vol. IV, p.p. 98-99; vezi și Ibidem, vol. II, p. 321.,
- ⁴⁷ Istoria României, III, p. 63.
- ⁴⁸ Ibidem.

- ⁴⁹ Nicolae Iorga, *Istoria comerțului românesc. Epoca nouă*, 1925, p. 17,
- ⁵⁰ D.Z. Furnică, *Industria și dezvoltarea ei în țările românești*, 1936, p. 38.
- ⁵¹ Mr. De Bauer, *Memoires historiques et geographiques sur la Valachie. Frankfurt et Leipzig*, 1778, p. 8.
- ⁵² Ion Conea, *Plaiul și muntele în istoria Olteniei*, "Oltenia", Craiova, 1943, tip. "Ramuri", p. 81.
- ⁵³ Ibidem, p. 84.
- ⁵⁴ Ibidem, p. 85.
- ⁵⁵ Ibidem.
- ⁵⁶ Nicolae Iorga, *Acte românești și câteva grecești din arhivele companiei de comerț orientale din Brașov*, 1932, p. 45.
- ⁵⁷ Ibidem, *Studii și documente*, XII, p. IX.
- ⁵⁸ Gh. Zane, *Un veac de luptă pentru cucerirea pieței românești*, 1926, p. 11.
- ⁵⁹ Alex. Vasilescu. *Vămile oltene sub austriaci*, rev. Arh. Olt. III, nr. 14, p.p. 370-371.
- ⁶⁰ C. Giurescu, *Material pentru istoria Olteniei sub austrieci*, I, 1943, p. 383.
- ⁶¹ Ibidem, p. 363.
- ⁶² N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, II, p. 9.
- ⁶³ C. Stoica, *Contribuții la cunoașterea legăturilor economice dintre Brașov și Craiova, în sec. XVIII*, "Historica", II, p. 1971, Craiova, p. 105.
- ⁶⁴ N. Iorga, *Istoria comerțului românesc. Epoca nouă*, 1925, p. 84.
- ⁶⁵ Ibidem, p. 12.
- ⁶⁶ C. Stoica, l. cit., p.p. 107-108.
- ⁶⁷ Ibidem.
- ⁶⁸ Ibidem, p. 112.
- ⁶⁹ Ibidem, p. 113.
- ⁷⁰ Ibidem, p. 114.
- ⁷¹ Arh. Stat. Brașov, *Acte judecătorești*, 12/1770, anexa 1.
- ⁷² A. Mureșianu, *Contribuții la istoria vechii familii a Nicolaeștilor, "Țara Bârsei"*, III, 1931, p.p. 315-316.
- ⁷³ Catalogul documentelor românești din Arh. Stat. Brașov, vol. I, 1957, p. 314.
- ⁷⁴ Ibidem, p. 595.
- ⁷⁵ Ibidem, p. 557.

⁷⁶ Ibidem, p. 595

⁷⁷ Arh. Stat. București, *Catalogul documentelor referitoare la viața economică a țărilor române în sec. XVII-XIX*. Documente din Arh. Stat Sibiu I, passim.

⁷⁸ Ibidem, p. 233.

⁷⁹ V.A.Urechia, *Istoria românilor*, vol. IV, p. 278.

⁸⁰ Gheran Netta, *Oltenii în trecutul economic al țării lor, "Oltenia"*, 1943, Craiova, p.p. 493-494.

⁸¹ N. Iorga, *Orașele oltene și mai ales în pragul vremurilor nouă*, în rev. Arh. Olt. 1925, p. 279-283.

⁸² D.Z. Furnică, *Din istoria comerțului la români*, 1908, p.p. 311-312.

⁸³ C. Stoica, l. cit., p. 123.

⁸⁴ Arh. Stat. București, *Catalogul documentelor referitoare la viața economică a țărilor române în sec. XVII-XIX*. Documente din Arh. Stat Sibiu, vol. I, p. 255.

⁸⁵ Ibidem, p. 251

⁸⁶ Ibidem, p. 445.

⁸⁷ Ibidem, p. 446.

⁸⁸ Ibidem, p. 482.

⁸⁹ Ibidem, p. 490.

⁹⁰ Ibidem, vol. II, 1967, p. 15.

⁹¹ Ibidem, p. 36.

⁹² Ibidem, p. 49.

⁹³ Ibidem, p. 197.

⁹⁴ Ibidem, p. 226.

⁹⁵ Ibidem, p. 402.

⁹⁶ Ibidem, passim.

⁹⁷ Arh. Stat. București, *Vistieria Țării Românești*, dos. 1174 (1844), I, f. 162.